

Vážená a milá spoločnosť,

Vaše spololočenstvo a Vaše iniciatívy v súvislosti so synodalitou v tejto oblasti dávajú novú nádej práve na možnosť nápravy v tejto oblasti. Doteraz totiž dlhodobo chýbala odozva zo strany kultúrnej verejnosti vo vnútri Cirkvi – na nedostatky, ktoré sa tu vyskytovali. Suplovali to hlasy z prostredia mimo Cirkvi, ktoré však cirkevní predstavitelia nebrali vôbec vážne.

Umeniu a dobrým dielam sa darí tam, kde sú priaznivé podmienky a prostredie pre rozvoj. Tie podmienky a prostredie vytvárajú kvalifikovaní ľudia a inštitúcie, postoje, spôsoby a postupy služobníkov poverených starostlivosťou o umenie.

Nemožno u nás pochybovať o tom, že Cirkev – výrokmi jej Magistéria – deklaruje jej veľký záujem o dimenziu umenia vo svojom živote a osobitne v Božom kulte – v liturgii, ako to vyplýva z Liturgickej konštitúcie (SC kapit. VII). Podrobne popisuje obsah tejto dimenzie, stanovuje kritériá platné pre sakrálne diela, určuje úlohy pre poverených starostlivosťou a zodpovednosťou, tak pre klerikov, duchovných správcov, umelcov, prizvaných odborníkov, a osobitne pre biskupov, lebo oni nesú hlavnú zodpovednosť.

Na Slovensku sa tieto požiadavky dlhodobo ignorujú. Požiadavky Liturgickej konštitúcie sa plnia iba formálne, do komisií sú vymenovaní ľudia, ktorí iba zdanlivo zodpovedajú požiadavkám odbornosti, biskupi – ordinári im zverujú vedenie príslušných komisií bez toho, aby si preverili ich spôsobilosť na tieto úlohy. V skutočnosti ich odborné kompetencie sú podpriemerné aj v teologickej oblasti, v oblasti umenia je to ešte slabšie.

V takýchto podmienkach síce môžu výnimočne vznikáť aj vynikajúce diela, ako ich poznáme z čias neslobody, ale iba zásluhou vynikajúcich, vlastným úsilím pripravených autorov, nie zásluhou osôb a štruktúr – na to určených v Cirkvi.

Aj keď existujú dôvody, pre ktoré možno do istej miery ospravedlniť zlyhávanie zodpovedných služobníkov Cirkvi u nás v oblasti umenia v Cirkvi, po tridsiatich rokoch od r. 1989 sa touž ospravedlniť celkom nedá. Tá hlavná príčina neúspechu iste spočíva v tom, že po štyridsiatich rokoch plánovaného, teda ateistickým režimom plánovaného znižovania počtu duchovných, sa za tri desaťročia nepodarilo tento počet doplniť, pričom pastoračné úlohy po Druhom vatikánskom koncile sú náročnejšie, ako pred ním (hoci nie všetci duchovní to takto chápu).

Druhá príčina neúspechu u nás tkvie v zameraní formácie duchovných na pastoráciu slovom, pričom ostatné dimenzie života Cirkvi sa nedoceňujú. Po DVK (ne-)zodpovední duchovní v Cirkvi nedočítali ani Liturgickú konštitúciu do konca, ani následné cirkevné dokumenty - inštrukcie na uskutočňovanie smerníc tejto Konštitúcie.

Osobitným prejavom praktického podceňovania tejto dimenzie života Cirkvi je zníženie výmery vyučovacích hodín v predmete sakrálne umenie na RK CMBF UK a na TF KU v Košiciach a na ich teologických inštitútoch (v Nitre, Banskej Bystrici a Spišskej Kapitule) z dvoch semestrov na 1 semester. Keď som tento predmet prednášal, dekan fakulty sa ma pýtal na môj názor na zníženie výmery času na 1 semester. Ja som mu ukázal požiadavku Liturgickej konštitúcie na to, aké poznatky a spôsobilosti majú kandidáti kňazstva získať počas štúdia filozofie a teológie v oblasti sakrálneho umenia. Tým som dekana presvedčil a výmera ostala, až do zmeny dekana (a môjho odchodu do Trnavy).

Až na KU v Ružomberku som sa z informačných listov TF KU dozvedel, že výmera v tomto predmete bola predsa skrátaná na 1 semester. Témy prednášok boli skopírované z mojich informačných listov, ale „zosypané“ do jedného semestra. Zosypal to ktosi, kto o tom predmete takmer nič nevedel, odhlasovali to ľudia, ktorí o tom nevedeli ani toľko. Treba azda zdôrazniť, že Liturgická konštitúcia DVK má predsa väčšiu autoritu, ako rozhodnutie neznalých?

Treba poznamenať, že kým po roku 1950 bolo režimom stanovené teologické štúdium na 4 roky, študijný predmet cirkevné umenie malo 2 semestre. Dnes - pri 6-ročnom štúdiu je skrátané na polovicu.

Tu považujem za vhodné uviesť tie poznatky a spôsobilosti, ktoré majú kandidáti kňazstva získať počas štúdia filozofie a teológie v oblasti sakrálneho umenia:

- A) Poznanie dejín, pôvodu a dejinného vývoja posvätného umenia v Cirkvi ...
- B) Poznanie správnych zásad tvorby sakrálnych diel (hlavne oblasť obsahu, a výrazu formy) ...
- C) Vzťah ku problematike a poznanie kultúrneho dedičstva Cirkvi (legislatíva cirkevná je v súlade so štátnou, povinnosť rešpektu!) ...

D) Spôsobilosť na tvorivú spoluprácu so sférou umenia v procese prípravy a tvorby diel ...

(Porov. SC čl. 129, tiež následné pokoncilové dokumenty – inštrukcie ...)

Dnešný stav spôsobilosti absolventov takéhoto „štúdia sakrálneho umenia“ sa prejavuje v praxi. Aj keď po formálnej stránke bolo „všetko“ splnené: Prednášajúci dostal mzdu, študujúci dostali zápočty a vyhovel na skúškach, iba tie očakávané spôsobilosti im v praxi chýbajú.

Znovuzavedenie pôvodnej dvojsemestrálnej výmery v študijnom programe by stavu u nás pomohlo iba čiastočne, pomohla by iba skutočná, nepredstieraná kvalifikácia prednášajúcich, a osobitne odbornosť členov diecéznych liturgických komisií. Samotný správca farnosti, či rektor kostola, nemá kvalifikáciu na to, aby mohol v tejto problematike konať samostatne – bez supervízie skutoč. odborníkov z diecéznej komisie.

Treťou, najväčšou príčinou je nedostatočnosť niektorých p. biskupov – ordinárov v tejto dimenzii. Nemožno tvrdiť, že vo všetkom si počínajú tak nedostatočne, ako v tejto oblasti, ale práve tu ich nedostatky, rozhodnutia, či nečinnosť – spôsobujú Cirkvi na Slovensku veľké škody. Bol by to celý zoznam príkladov, ale ten nie je určený pre verejnosť, ale je nutný pre vnútorné fórum Cirkvi. (Novinári by sa týchto tém vďačne „ujali“, avšak nie na to, aby pomohli Cirkvi). Tento zoznam sme iste povinní pripraviť a poskytnúť týmto posväteným služobníkom Cirkvi, ale zároveň kompetent. inštitúciám pri sv. Stolicí.

Ak počas troch desaťročí sme nedospeli k náprave v tejto veci, nemožno dúfať, že sa v blízkom čase, pri tých zavedených zlých postupoch a spôsoboch, niečo zmení. Traba sa pokúsiť o efektívnu službu Cirkvi v tejto oblasti. Vaše iniciatívy možno považovať za pokyn Prozreteľnosti.

Osobne som dospel k názoru, že Vaše iniciatívy dávajú novú perspektívu zlepšenia stavu na Slovensku rastom Vášho vplyvu na zodpovedných predstaviteľov Cirkvi, pre ktorých už nebudete iba nespokojnými individuami, ale predstaviteľmi kultúrnej verejnosti Cirkvi, ktorú už nemožno nebrať vážne.

Z Vášho textu som pochopil, že sa zamýšľate nad platformou pre Vaše pôsobenie. Predovšetkým by ste mali prijať názov, ktorý vyjadruje ambíciu prerásť rámec jednej farnosti, ba aj Bratislavy. Myslím si, že by ste mali osloviť svojich priateľov a kolegov, ktorí majú podobné postoje, a túžia poslúžiť Cirkvi

svojím umením. Tiež by bolo potrebné osloviť teológov – reholníkov, lebo od nich možno očakávať v tejto oblasti viac, ako od diecézneho kléru, pre objektívnu príčinu, tou sú každodenné pastoračné úlohy vo farnostiach, ktoré majú prednosť pred štúdiom, hoci aj v problematike sakrálneho umenia.

Rehole majú medzinárodné kontakty a medzi ich členmi sa iste nájdu ľudia s potrebným vzťahom k umeniu, i možnosti, aby sa na túto službu v Cirkvi primerane pripravili.

Aktuálne pracujem na návrhu štatútu pre Liturgický inštitút a na programe celoživotného vzdelávania na tomto inštitúte pre tých, ktorí chcú v Cirkvi slúžiť v oblasti sakrálneho umenia. Osobitne myslím na tých, ktorí už sú vymenovaní do diecéznych liturgických komisií, ale chýbajú im poznatky, ktoré doteraz nemajú – podľa požiadaviek na úlohy, pre ktoré majú poverenie. O ich nedostatkoch jasne svedčia hlavne výsledky, – rozhodnutia, ktoré idú na „účet“ biskupa – ordinára, hlavne však na účet Cirkvi – ale so znamienkom minus.

Liturgické inštitúty v jednotlivých krajinách majú vzdelávať, pomáhať diecéznym liturgickým komisiám v riešení ich úloh, bádať v disciplínach, ktoré sa podieľajú na liturgickom živote, v našom prípade osobitne na sakrálnom umení u nás.

Našťastie, máme vo svete vzory a sú dostupné ich študijné programy, i študijná literatúra. Máme už niekoľkých vysokoškolských učiteľov – zameraných na sakrálne umenie, ktorí doteraz vykonávali vzdelávanie v rámci voliteľných študijných predmetov pre študujúcich v odboroch dejiny a teória umenia, teológia, architektúra a výtvarné disciplíny. To môže byť prvá pomoc pre priebežné – „celoživotné“ vzdelávanie pre tých, ktorí už boli vymenovaní do príslušných komisií diecéznych, ale aj pre tých, ktorí chcú pomôcť Cirkvi na Slovensku.

Teším sa na budúce stretnutie s Vami.

A.M.D.G.

Prof. Ing. arch. Mgr. JOZEF HLINICKÝ, PhD. at PhD.

12. jún 2023